

PŘÍČINNÁ SOUVISLOST VE SPORECH O NÁHRADU ŠKODY NA ZDRAVÍ VE ZDRAVOTNICTVÍ

INGRID KOVÁŘOVÁ KOCHOVÁ

Právnická fakulta Masarykovy univerzity

Abstract in original language

Příčinná souvislost je jedním z předpokladů občanskoprávní odpovědnosti. V českém civilním právu užíváme termín „příčinná souvislost“ v obvyklém, přírodním smyslu tohoto slova. Ovšem pohled na přírodní kauzalitu se změnil. Je otázkou, jestli nemusíme nyní změnit význam právní „příčinné souvislosti“. Není-li v důsledku toho nezbytné definovat příčinnou souvislost v její právní podobě v občanském zákoníku, zvláště s ohledem na spory o náhradu škody na zdraví ve zdravotnictví. Budeme-li definovat příčinnou souvislost v občanském právu, můžeme tím také vyřešit některé problémy, které se objevují v civilním procesu, zejména v dokazování.

Key words in original language

Příčinná souvislost, občanskoprávní odpovědnost, proporční odpovědnost.

Abstract

Causation is one of three premises of civil liability. We use the term „causation“ in usual, natural sense of this word in the Czech civil law. But the point of view on the natural causation had changed. Is the question, whether we have to change the sense of the „causation“ by law now. Whether in dependence on it, is necessary to define causation in civil law in her law appearance in the Civil Code, especially with regard to medical negligence cases. If we will define causation by civil law, we can also solve some problems, which are occurring in civil procedure, especially in evidence.

Key words

Causation, civil liability, proportional liability.

1. SOUČASNÝ STAV

Spory o náhradu škody na zdraví jsou jedněmi z nejobtížnějších sporů. Je na žalujícímu poškozeném, aby tvrdil a prokázal jednotlivé předpoklady odpovědnosti škůdce. Jedním z těchto předpokladů je právě i příčinná souvislost. Česká právní věda aktuálně přistupuje ke kauzalitě pouze jako ke kauzalitě přírodní, redukcionistické, Humovské, mající svůj původ v pozitivismu ovládajícím 18. a 19.

století.¹ Příčinná souvislost je chápána jako vztah příčiny a následku, kdy příčina je příčinou následku a následek je následkem příčiny při obvyklém pravidelném běhu věcí, tzv. adekvátní (přiměřená) příčinná souvislost, tedy následek je obvyklým, pravidelným, nikoli pouze nahodilým následkem příčiny.² V rámci tohoto pojetí kauzality je kladen důraz na vztah příčiny a následku. Na to, aby existence vztahu příčiny a následku byla v řízení prokázána. Prokázáno má být způsobení škody k tomu srov. § 420 odst. 1 z.č. 40/1964 Sb., občanského zákoníku v platném a účinném znění (dále jen „o.z.“), resp. § 421a odst. 1 o.z. Co je oním „způsobením“? V obecné češtině lze slovo „způsobit“ nahradit jeho synonymy: „navodit“, „být příčinou“, „vyvolat“, „přivodit“. Je zjevné, že závěr o kauzalitě je výsledkem lidského úsudku, myšlenkové konstrukce člověka, o kauzalitě, nikoli kauzalitou jako takovou přirozeně existující. Nejvyšší soud České republiky interpretuje obsah uvedených ustanovení občanského zákoníku v souladu s tímto obsahovým významem.³

Zdraví poškozeného je přitom ovlivňováno celou řadou faktorů. Tyto faktory lze rozlišit na:

a) faktory přirozené: plynutí času a stárnutí organismu, vývoj jednotlivých vlastností organismu, chorob, kterými případně poškozený trpí (aniž by dosud, resp. do okamžiku vzniku škody byly zjištěny). Jsou jak charakteru tělesného (tj. vlastnosti samotných tělesných orgánů), tak i netělesného (duševního).

b) faktory umělé, které nemají původ v organismu jedince, které byly způsobeny různými zásahy, či naopak nekonáním. Mezi ně pak lze zahrnout i ty, které jsou označeny jako jednání, či okolnosti, které způsobily škodu. Jejich izolace v rámci dokazování jako příčin vzniklé škody je problematická.

¹ MACHALA, T.: *Causa efficiens/Příčina účinná a princip kauzality mezi realismem a redukcionismem*. České Budějovice, Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích, 2009, str. 19

² FIALA, J., KINDL, M. a kol.: *Občanské právo hmotné*, 2. upravené vydání, Plzeň: Aleš Čeněk, 2009, kapitola 13 pojednávající o náhradě škody z pera P. Bezoušky a J. Psutky, str. 526

³ Nejvyšší soud v rozhodnutí sp.zn. 23 Cdo 749/2009 ze dne 28.2.2011: „Příčinná souvislost je dána tehdy, jestliže je škoda podle obecné povahy, obvyklého chodu věcí a zkušeností adekvátním důsledkem protiprávního úkonu. Současně se musí prokázat, že škoda by nebyla nastala bez této příčiny. Musí jít o přímou (nikoli zprostředkovanou) příčinu.“ Vyhodnocení otázky, zda mezi konkrétním porušením právní povinnosti a vznikem škody existovala příčinná souvislost, je věcí právního posouzení.“ Obdobně i v rozhodnutí sp.zn. 26 Cdo 5035/2008 ze dne 16.12.2010 „O vztah příčinné souvislosti se jedná, vznikla-li škoda následkem protiprávního úkonu škůdce, popř. následkem škodné události, tedy, je-li doloženo, že nebyť protiprávního úkonu či škodné události, ke škodě by nedošlo.“

Právě ve sporech o náhradu škody na zdraví je velmi problematické izolovat příčinu i následek. Zpravidla nejde o situace, kdy právě jedna příčina vyvolala právě konkrétní újmu na zdraví (snížení kvality zdraví, může jít o nemoc, ztrátu funkce orgánu, ztrátu orgánu jako takového, jiný škodlivý následek, nebo „pouze“ bolest, či vyšší míru bolesti, než by tomu bez tvrzené příčiny při běžném běhu věcí bylo). Na zdraví člověka působí celá řada okolností, které ovlivňují jeho zdraví.

Zjišťování, resp. prokazování příčinné souvislosti v rámci civilního soudního řízení patří k velmi náročným částem těchto sporů. Z důkazů prováděných v rámci řízení strany sporu při plnění povinnosti tvrzení a důkazní a soud při hodnocení důkazů následně, někdy s poměrně dlouhým časovým odstupem⁴ rekonstruuji v rámci dokazování průběh skutkového děje a následně s časovým odstupem zjišťují to, zda je, či není dána, příčinná souvislost mezi příčinou vzniku škody a škodou. Musí být brány v úvahu všechny působící okolnosti a z nich musí být vybrána ta, která je označena jako příčina vzniklé škody. Jde-li o příčinu dle § 420 odst. 1 o.z., resp. § 421a odst. 1 o.z., dospívá soud k závěru, že je dána příčinná souvislost a nejsou-li dále tvrzeny a prokázány jiné okolnosti (např. dle § 420 odst. 3 o.z. , či dle § 441 o.z.) dospívá k závěru o odpovědnosti škůdce.

Při zkoumání působení jednotlivých příčin na zdraví a život poškozeného soud využívá důkaz znaleckým posudkem, častěji však znaleckými posudky. Jde totiž o otázky odborné, které nemůže analyzovat a hodnotit sám.⁵ Předmětem hodnocení soudu je znalecký posudek jako důkaz v rámci volného hodnocení důkazů dle § 132 z.č. 99/1963 Sb., občanského soudního řádu v platném a účinném znění (

⁴ Uvedme následující případ: U soudu je projednáván spor o náhradu škody na zdraví způsobené stanovením chybné diagnózy chronického onemocnění. V návaznosti na tuto diagnostiku byla určena léčba určitým lékem, který byl podáván dlouhodobě. Tento lék způsobuje jednak vedlejší účinky (jejichž vznik není považován za non lege artis, právě kvůli léčebnému efektu), avšak má negativní účinky na organismus, u něž se taková choroba nevyskytuje a navíc při dlouhodobém podávání léku může dojít k dalšímu ovlivnění kvality života. Po poměrně dlouhé době – 10 let bylo zjištěno, že došlo k chybnému stanovení diatézy, lék byl vysazen. Byla stanovena správná diagnóza, byla nasazena adekvátní léčba. Objektivně došlo ke zhoršení zdraví pacienta. Bylo toto zhoršení způsobeno právě 1) chybným stanovením diagnózy a podáváním nesprávného léku, což je skutkové tvrzení žalobce, nebo 2) chorobou, která byla diagnostikována se zpožděním a byla dlouhodobě neléčena, nebo 3) dalšími chorobami, kterými pacient trpěl a byl řádně léčen, nebo 4) stárnutím organismu, nebo 5) kombinací některých ze čtyř uvedených faktorů, nebo všech těchto faktorů? Následek (ztráta kvality zdraví) jak je tvrzen a prokazován je obvyklým následkem ve všech pěti uvedených případech.

⁵ Rozhodnutí Ústavního soudu sp.zn. I. ÚS 2121/07 ze dne 2.11.2010: „Zodpovězení otázky, zda určitý nálezn je či není patologický, vyžaduje odborných lékařských znalostí; soud proto nemůže tuto otázku posoudit sám, ale musí ustanovit znalce z oboru zdravotnictví dle § 127 odst. 1 o.s.ř.“

dále jen „o.s.ř.“)⁶ a závěr o tom, zda je prokázána příčinná souvislost je závěrem právním.⁷ Soud musí na základě provedených důkazů nabýt přesvědčení, že tvrzený průběh skutkového děje příčiny vedl a byl zdrojem vzniku škody.⁸

Soud zásadně může dospět k závěru, že došlo k přerušení (přetržení) příčinné souvislosti.⁹ Obecné soudy jsou povinny zabývat se všemi v úvahu připadajícími příčinami vzniku škody.¹⁰

⁶ Rozhodnutí Nejvyššího soudu sp.zn. 22 Cdo 4019/2010 ze dne 14.12.2010: „Znalecký posudek soud sice hodnotí jako každý jiný důkaz podle § 132 o. s. ř., odborné závěry v něm obsažené však hodnocení soudem podle § 132 o. s. ř. nepodléhají.“ Podle závěrů rozhodnutí sp.zn. 22 Cdo 4532/2010 ze dne 3.2.2011 může soud přistoupit k revizi závěrů znaleckého posudku: „Pokud by posudek znalce postrádal formální náležitosti nebo pokud by jeho závěry tohoto hodnocení byly zjevně nepřiměřené (v rozporu s pravidly logického myšlení či obecnou zkušeností).“, podrobněji pak v rozhodnutí sp.zn. 30 Cdo 3614/2009 ze dne 21.12.2010. Podle závěrů rozhodnutí sp.zn. 28 Cdo 329/2010 ze dne 9.12.2010: „Znalecký posudek je jedním z důkazních prostředků, který soud sice hodnotí jako každý jiný důkaz podle § 132 o.s.ř., od jiných se však liší tím, že odborné závěry v něm obsažené nepodléhají hodnocení soudem podle zásad § 132 o.s.ř. Soud hodnotí přesvědčivost posudku co do jeho úplnosti ve vztahu k zadání, logické odůvodnění jeho závěrů a soulad s ostatními provedenými důkazy. Hodnocení důkazu znaleckým posudkem tedy spočívá v posouzení, zda závěry posudku jsou náležitě odůvodněny, zda jsou podloženy obsahem nálezu, zda bylo přihlédnuto ke všem skutečnostem, s nimiž se bylo třeba vypořádat, dále zda závěry posudku nejsou v rozporu s výsledky ostatních důkazů a zda odůvodnění znaleckého posudku odpovídá pravidlům logického myšlení.“

⁷ Rozhodnutí Nejvyššího soudu sp.zn. 23 Cdo 749/2009 ze dne 28.2.2011: „Vyhodnocení otázky, zda mezi konkrétním porušením právní povinnosti a vznikem škody existovala příčinná souvislost, je věcí právního posouzení.“

⁸ tedy zjišťuje skutečný průběh skutkového děje. K tomu srov. rozhodnutí Nejvyššího soudu sp.zn. 33 Cdo 5251/2009 ze dne 28.4.2011: „Hodnocením důkazů se rozumí myšlenková činnost soudu, kterou je provedeným důkazům přisuzována hodnota závažnosti (důležitosti) pro rozhodnutí, hodnota zákonnosti, hodnota pravdivosti, popřípadě hodnota věrohodnosti. ... Hodnocením důkazů z hlediska jejich pravdivosti soud dochází k závěru, které skutečnosti, o nichž důkazy (pro rozhodnutí významné a zákonné) podávají zprávu, lze považovat za pravdivé (dokázané), a které nikoliv. Vyhodnocení důkazů z hlediska pravdivosti předpokládá též posouzení věrohodnosti důkazem poskytované zprávy podle druhu důkazního prostředku a způsobu, jakým se podle zákona provádí.“

⁹ Rozhodnutí Nejvyššího soudu sp.zn. 25 Cdo 4841/2009 ze dne 18.8.2011: „K přerušení příčinné souvislosti dojde tehdy, jestliže nová okolnost působila jako výlučná a samostatná příčina, která vyvolala vznik škody bez ohledu na původní škodnou událost. Zůstala-li původní škodná událost tou skutečností, bez níž by k následku nedošlo, příčinná souvislost se nepřerušuje; v případě další spolupůsobící skutečnosti pak přichází v úvahu společná odpovědnost za tutéž škodu.“

¹⁰ Rozhodnutí Ústavního soudu sp.zn. IV. ÚS 3695/10 ze dne 1.8.2011

České civilní právo a s ním i česká právní věda stojí na prahu nového období. Je přijímán nový občanský zákoník. S tím by měla souviset snaha české právní vědy postoupit dále ve svém vývoji. Současně je však hmotné právo limitováno i obsahem právních norem procesních, když o.s.ř. poměrně striktně upravuje procesní rámec pro uplatnění nároků v soudním řízení sporném díky koncentraci řízení dle § 118b o.s.ř., která je obecné povahy a výrazně tak limituje subjekt práva při uplatnění nároku. Poškozený musí nejpozději do skončení prvního jednání (nepředcházelo-li jednání přípravné dle § 114c o.s.ř.) tvrdit všechny pro věc rozhodné skutečnosti a označit k jejich prokázání všechny důkazy, k později označeným soud nepřihlíží mimo případy tzv. výjimek z koncentrace. Působení obou faktorů, hmotněprávní i procesněprávní povahy, vede k tomu, že postavení poškozeného v civilním soudním řízení je velmi složité. De lege ferenda by měly být řešeny některé problematické aspekty.

2. NĚKTERÉ PROBLEMATICKÉ ASPEKTY

Jak se podává z předchozí pasáže, občanský zákoník neobsahuje normu, která by upravovala kauzalitu. Omezuje se na užití slova „způsobení“. Jde o jednoznačné ovlivnění právní úpravy obdobím před r. 1989.¹¹ Z důvodů ideologické totality do r. 1989 byla kauzalita vnímána výlučně jako kauzalita přírodní tak jak byla chápána na počátku 20. století Leninem a dříve ještě Marxem jako výsledek empirie. Vývoj v přírodních vědách však výrazně pokročil došlo k zásadním změnám. Jak pro speciální teorii relativity tak pro kvantovou mechaniku čas není nezávislou veličinou, je vztažen k prostoru. Musíme si položit otázku: „Vidíme v tento okamžik skutečně to, co vidíme jako viděné?“ Při zkoumání určitého děje zpětně pak otázku: „Bylo skutečně to, co nyní vnímáme jako příčinu touto příčinou?“¹²

Navíc lidská zkušenost naráží na situace, kdy i přes empirickou zkušenost následek nenastává tak jak bychom při výše naznačeném přírodním chápání kauzality řetězce příčin a následků očekávali. Přesto však jsou přítomny jisté zákonitosti v dané zkoumané soustavě.

¹¹ Štefan Luby chápal kauzalitu výlučně jako přírodní zákonitost, kterou není nutno vymezit pro potřeby práva jinak, tj. jako právní příčinnou souvislost. Odmítl přijmout jakékoliv právní vymezení kauzálního nexu a použití jakéhokoliv právního kritéria pro určení právně významné příčiny, s tím, že soudní praxi zjištění příčinné souvislosti větších problémů ani nečiní. Srov. LUBY, Š.: *Prevenčia a zodpovednosť v občianskom práve I.*, Bratislava: Vydavateľstvo Slovenskej akadémie vied, 1958, str. 222, str. 240. Toto přesvědčení, zdá se, přetrvává.

¹² Jde o vyjádření vztahu pozorovatele v pohybuující se soustavě ve vztahu k pozorovanému jevu, který se pohybuje v soustavě jiné(jistě, velmi redukované pro potřeby tohoto textu). Základní informace jsou obecně dostupné na http://cs.wikipedia.org/wiki/Speci%C3%A1ln%C3%AD_teorie_relativity> ke dni 2.12.2012

Při pozorování děje není možné určit vztah příčiny a následku do budoucna, všechny varianty jsou stejně možné, lze tak učinit pouze dodatečně, tj. následně, a to pouze s určitou mírou pravděpodobnosti. Sice vznikají jevy (následky), které nelze předvídat způsobem výše popsaným, ale při dostatečném množství dat je lze tyto následky predikovat s určitou vyšší, či nižší mírou pravděpodobnosti. Jde o aplikaci závěrů teorie deterministického chaosu.¹³

Lidské tělo můžeme přirovnat k černé skřínce¹⁴, kdy známe vstupy, známe výstupy, ale nejsme schopni zcela odhalit vnitřní systémové pochody. Živý organismus pracuje na principu ekonomického nadbytku, pro biotické řídicí systémy je příznačná schopnost modifikovat programy aktivity v závislosti na externích i interních změnách.¹⁵

Můžeme nyní ještě hovořit o kauzalitě v nám známém tradičním, původním (a jediném doposud českým právem akceptovaném) chápání, spolehnout se tak zcela na zkušenostní chápání redukcionalistické kauzality? Zřejmě nikoli. Má-li být zachována právní jistota, je nezbytné upravit kauzalitu pomocí právní normy. Návrh občanského zákoníku tak nečiní. Omezuje se opět na užití slova „způsobení“.¹⁶ Inspirativní z tohoto pohledu přitom nepochybně jsou pro vymezení příčinnosti Principy evropského deliktního práva. Základní je vymezení příčinnosti v čl. 3:101 Principů evropského deliktního práva jako podmínky *condicio sine qua non*. Principy pak dále stanoví způsoby řešení při konkurenční kauzalitě, alternativní kauzalitě, potenciální kauzalitě a neurčité dílčí kauzalitě.¹⁷ Rakouský

¹³ Chaos, tj. deterministický chaos je synonymem pro irregulární pohyby, které vyplývají z deterministických nelineárních systémů. Teorie deterministického chaosu byla aplikována pro biochemické systémy, buněčný metabolismus, tep srdce, aktivitu neuronů, EEG analýzu, pohyby oka, příušnice. K tomu srov. DVORÁK, J., DVORÁK, I., SÝKORA, J.: Důsledky teorie deterministického chaosu pro analýzu sociálních jevů, in NOSEK, J. (ed.): *Chaos, věda a filosofie*, Praha: Filosofie, 1999, str. 115

¹⁴ Termín „black box“ se užívá v kybernetice i medicíně pro označení systémů, kde jsou známy vstupy a výstupy, slouží k modelaci systému pro poznání fungování systémových vazeb

¹⁵ SEDOVÁ, T.: Idea sociálního poriadku versus chaos v sociálním poznání; in NOSEK, J. (ed.): *Chaos, věda a filosofie*, Praha: Filosofie 1999, str. 126

¹⁶ Srov. Návrh občanského zákoníku cituje se dle sněmovního tisku 362 dostupného na <www.psp.cz/sqw/text/orig2.sqw?idd=71122> ke dni 9.8. 2011

¹⁷ Článek 3:101: Jednání nebo opomenutí (dále jen jednání) je příčinou škody poškozeného, jestliže by při neexistenci takového jednání škoda nevznikla. Článek 3:102: V případě více jednání, z nichž každé by samo způsobilo škodu v ten samý okamžik, je považováno každé jednání za příčinu škody poškozeného. Článek 3:103: (1) V případě více jednání, nichž každé by bylo samo dostatečnou příčinou škody, přičemž však zůstává nejistým, které jednání ji ve skutečnosti způsobilo, musí být každé jednání považováno za

návrh novely občanského zákoníku předpokládá změnu v tomto duchu.¹⁸

Objevují se i úvahy o právní odpovědnosti založené na pravděpodobnosti zejména v souvislosti s újmami způsobenými chemickými látkami na lidském zdraví. Jde o tzv. úměrnou, či proporcionální odpovědnost. Náhrada za újmu se určuje nezávisle na kauzálním průběhu, pouze podle míry pravděpodobnosti výskytu škodlivých následků, či vedlejších účinků, tj. v případě 40% výskytu vedlejších účinků, 40% z náhrady újmy, která vznikla.¹⁹

Je dále otázkou, zda není na místě využít kritéria proporcionální odpovědnosti pro další případy, kdy je velmi obtížné zjistit, tj. zpětně rekonstruovat průběh děje, v jehož závěru je vznik škody. V rámci řízení o náhradu škody je velmi obtížné, někdy také nemožné, a mnohdy nákladné průběh skutkového děje rekonstruovat v rámci dokazování. Při neprokázání předpokladů odpovědnosti je podle teorie důkazního břemene jediným možným výsledkem zamítnutí žaloby o náhradu škody pro neunesení důkazního břemene poškozeným žalobcem. Přičemž závěr, že určité tvrzení nebylo prokázáno, resp. by nebylo prokázáno s dostatečně vysokou mírou jistoty, znamená, že soudce nenabyl přesvědčení o průběhu skutkového děje postupem dle § 132 o.s.ř. V takových situacích by rozhodnutí soudu mohlo být v rozporu s požadavkem spravedlnosti.

příčinu v rozsahu pravděpodobnosti, že mohlo způsobit škodu poškozenému. (2) Pokud v případě více poškozených zůstane nejistým, zda konkrétní škoda poškozeného byla způsobena jednáním, přičemž je zřejmé, že jednání nezpůsobilo škodu všem poškozeným, musí být jednání považováno za příčinu škod utrpěných všemi poškozenými v rozsahu pravděpodobnosti, do jaké mohlo způsobit škodu konkrétnímu poškozenému. Článek 3:104: (1) Jestliže jednání vedlo definitivně a neodvratně ke způsobení škody poškozenému, následné jednání, které by samo způsobilo tu samou škodu, nebude bráno v potaz. (2) Následné jednání musí být i přesto vzato v úvahu, jestliže vedlo k dodatečné nebo těžší škodě. (3) Jestliže první jednání vedlo k pokračování škody a následné pozdější jednání by ji také způsobilo, pak je třeba obě jednání od takového okamžiku považovat za příčinu této pokračující škody. Článek 3:105 V případě více jednání, kdy je jisté, že žádné z jednání nezpůsobilo celou škodu ani její určitelnou část, se předpokládá, že ta jednání, která zjevně /minimálně/přispěl ke škodě, i způsobila rovným dílem. Text převzat z webových stránek Evropské skupiny deliktního práva - <<http://www.egtl.org/principles/index.htm>> ke dni 21.8.2011

¹⁸ KARNER, E.: Reforma rakouského práva odpovědnosti za škodu, str. 35-51, in TICHÝ, L.(ed.) *Vývoj práva deliktní odpovědnosti za škodu v České republice, Rakousku a Evropě*, Praha: Univerzita Karlova, 2005, str. 48

¹⁹ FAURE, M. G., BRUGGEMAN, V.: Causa Uncertainty and Proportional Liability s. 105-121 in: TICHÝ, L. (ed.): *Causation in Law*, Praha: UK, Právnická fakulta, 2007, s.109

Typickým případem, kdy pacient není schopen prokázat příčinnou souvislost je onemocnění v důsledku nemocniční (nozokomiální) infekce²⁰, tedy kdy poškozený je nakažen infekční chorobou při poskytování léčebné péče, v době započetí péče tato infekce u něj nebyla přítomna, ani neprobíhala inkubační doba této choroby. Hepatitida je častou nozokomiální infekcí.²¹

3. KAUZALITA V POJETÍ ANGLICKÉHO PRÁVA

I v Anglii je prokazování příčinné souvislosti vnímáno jako komplikované právě proto, že jde o její zkoumání zpětně. Od existující škody je pomocí příčinné souvislosti hledána příčina, která následek mohla vyvolat, přičemž většinou jde o skupinu příčin určujících vznik škody (pacient zásadně přichází k lékaři již nemocen, a proto musí být prokázáno, že konkrétní újma vznikla v důsledku pochybení při poskytování povinné péče). Základním pravidlem pro určování příčinné souvislosti je pravidlo „but for test“.²² Problematické je však užití tohoto pravidla v případech, kdy škoda spočívá ve ztrátě šancí budoucího uplatnění, kdy otázkou je, zda právě tato konkrétní škoda zapříčiněná lékařem je způsobitelná onu budoucí ztrátu šancí vyvolat. Tato otázka byla řešena tak, že se váží (poměřuje) pravděpodobnost toho, zda ona příčina, či následek (podle toho, o jakou z naznačených variant výše jde) je nejpravděpodobnější z řady možných, které se v konkrétní situaci nabízí. Jde o the „balance of probabilities“ test.²³ Na tuto interpretaci příčinné souvislosti bylo

²⁰ S existencí nozokomiálních nákaz počítá např. § 16 odst. 1 z.č. 258/2000 Sb., o ochraně veřejného zdraví: „Osoba poskytující péči je při výskytu nemocniční nákazy nebo při podezření na její výskyt povinna neprodleně provést protiepidemická opatření k odhalení zdroje nákazy, způsobu jejího šíření, zamezení jejího dalšího šíření a léčbě nakažených a z nákazy podezřelých fyzických osob.“

²¹ Nejvyšší soud v rozhodnutí sp.zn. 25 Cdo 508/2005 ze dne 27.9.2006 však pacientu, který tvrdil, že byl nakažen hepatitidou při poskytnutí léčebné péče nebyla náhrada přiznána, právě pro nedostatečné prokázání příčinné souvislosti.

²² The but for Test“, kdy žalobce prokazuje, že poškození je důsledkem porušení povinné péče. Poprvé byl formulován právě v případě Barnett v Chelsea and Kensington Hospital Management Comitee [1968] 1 All ER 1068 na http://en.wikipedia.org/wiki/Barnett_v_Chelsea_%26_Kensington_Hospital >ke dni 22.8.2011, případ uveden dle JACKSON, E.: *Medical Law (Texts, Cases and Materials)*, Oxford: University Press, 2010, s. 130

²³ the "balance of probabilities" test: Wilsher v Essex Area Health Authority [1988] AC 1074, základní informace na http://en.wikipedia.org/wiki/Wilsher_v_Essex_Area_Health_Authority > ke dni 22.8.2011, v tomto případě bylo sporné, čím byla způsobena slepota předčasně narozeného dítěte, úvahu přicházelo více možností, mezi nimi i skutečnost tvrzená žalobcem, že k oslepnutí došlo v důsledku poskytnuté terapie, soud rozhodl, že tato příčina není mezi ostatními více pravděpodobnou než ostatní, a proto žalobce ve sporu neuspěl; případ uveden

dále navázáno v podstatě odchylkou od dosavadního přístupu tak, že příčinná souvislost je shledávána tam, kde je zvýšené riziko pro vznik újmy, jde o the test of „materially increasing risk“.²⁴

Pravidlo poměrování pravděpodobností se uplatní i pokud jde o ztrátu šancí. Příčinná souvislost je shledána a tedy je dána odpovědnost, pokud došlo ke ztrátě šancí podstatným způsobem. Původní šance na uzdravení přesahovala 50%, uzdravení bylo více pravděpodobné, než opačná varianta. V důsledku škodlivého zásahu, se tato pravděpodobnost snížila a naděje na uzdravení poklesla, je méně pravděpodobná, než před škodným jednáním.²⁵ Odpovědnost obecně vylučuje souhlas poškozeného, či působení třetí osoby.²⁶ Pomocí proporcionální odpovědnosti jsou řešeny právě tyto zvláštní případy.

4. ZÁVĚR

Vzhledem k různým možným přístupům ke kauzalitě v jejím obecném významu, je nutno kauzalitu pro účely práva (právní kauzalitu) upravit. Vhodným vzorem je čl. 3 Principů evropského deliktčního práva. Návrh občanského zákoníku tak nečiní.

dle JACKSON, E.: *Medical Law (Texts, Cases and Materials)*, Oxford: University Press, 2010, s. 131

²⁴ the test of “materially increasing risk”: Fairchild v Glenhaven Funeral Services Ltd [2002] [UKHL 22](#) základní informace na http://en.wikipedia.org/wiki/Fairchild_v_Glenhaven_Funeral_Services_Ltd > ke dni 22.8.2011, v předmětném případě byla osoba vystavena působení azbestu u více zaměstnavatelů, v důsledku působení azbestu (vdechování azbestových vláken) u něj vzniklo onemocnění, bylo na soudu, aby rozhodl, zda a který ze zaměstnavatelů – žalovaných je odpovědný za onemocnění a je povinným k náhradě škody; soud rozhodl, že je dána odpovědnost všech žalovaných, a to společná a je na nich, aby se sami mezi sebou vypořádali, toto rozhodnutí je považováno za zásadní, posléze byl přijat zákon, který normuje způsob odškodňování při předmětném typu onemocnění, neboť bylo velké množství obdobných případů poškození; uvedeno dle JACKSON, E.: *Medical Law (Texts, Cases and Materials)*, Oxford: University Press, 2010, s. 132

²⁵ K tomu závěry rozhodnutí Gregg v Scott [2005] [UKHL 2](#) dostupno na http://en.wikipedia.org/wiki/Gregg_v_Scott> ke dni 22.8.2011, pacient se domáhal náhrady za ztrátu šancí, kdy v důsledku pochybení (pozdního stanovení diagnózy) se jeho šance na uzdravení snížily z 42% na 25%, tj. o 17%, odpovědnost lékaře shledána nebyla; zřejmě by podle pravidla balance of probabilities byla shledána odpovědnost, pokud by původní šance byla např. 51% a snížila se o 17% tj. na 34%; případ uveden dle JACKSON, E.: *Medical Law (Texts, Cases and Materials)*, Oxford: University Press, 2010, s. 137-138

²⁶ Tyto okolnosti jsou označovány za přerušení kauzálního řetězce: JACKSON, E.: *Medical Law (Texts, Cases and Materials)*, Oxford: University Press, 2010, s. 133

Je obtížné, na formátu tohoto příspěvku, dospět k jednoznačnému závěru o tom, zda a kdy má právo na právní kauzalitu rezignovat, a založit odpovědnost bez tohoto předpokladu jako odpovědnost proporcionální. Kombinace obou přístupů se uplatňuje v anglickém právním prostředí. Úvaha o zavedení proporcionální odpovědnosti pro některé specifické případy by byla vhodná, zejména při případy ztráty šancí.

V české právní vědě doposud nebyla širší diskuse o proporcionální odpovědnosti vedena. Bylo by nesporně přínosem, pokud by tento text pomohl diskusi o ní v českém právním prostředí zahájit.

Literature:

- 1/ FIALA, J., KINDL, M. a kol.: Občanské právo hmotné, 2. upravené vydání, Plzeň: Aleš Čeněk, 2009, 649 s., ISBN: 978-807380-228-8
- 2/ JACKSON, E.: Medical Law, Text, Cases and Materials, 2. nd edition, Oxford, University Press, 2008, 972s. ISBN: 978-0-19-955192-7
- 3/ LUBY, Š.: Prevencia a zodpovednosť v občianskom práve I., Bratislava: Vydavateľstvo Slovenskej akadémie vied, 1956, 507 s.
- 4/ MACHALA, T.: Causa efficiens/Příčina účinná a princip kauzality mezi realismem a redukcionismem. České Budějovice, Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích, 2009, , 93 s., ISBN: 978-80-7394-208-3
- 5/ NOSEK, J. (ed.): Chaos, věda a filosofie. Praha: Filosofía, AV ČR, 1999, 391 s., ISBN: 80-7007-127-3
- 6/ TICHÝ, L. (ed.): Causation in Law. Praha: Univerzita Karlova, 2007, 224 s., ISBN: 80-85889-93-2
- 7/ TICHÝ, L. (ed.): Vývoj práva deliktní odpovědnosti za škodu v České republice, Rakousku a Evropě. Praha: Univerzita Karlova, 2005, 235 s., ISBN: 80-85889-63-3
- 8/ Návrh občanského zákoníku cituje se dle sněmovního tisku 362 dostupného na <www.psp.cz/sqw/text/orig2.sqw?idd=71122> ke dni 9.8. 2011
- 9/ Text Principů evropského deliktního práva dostupný na <<http://www.egtl.org/principles/index.htm>> ke dni 21.8.2011
- 10/ Rozhodnutí soudu:
- Rozhodnutí Nejvyššího soudu: sp.zn. 25 Cdo 508/2005 ze dne 27.9.2006, sp.zn. 28 Cdo 329/2010 ze dne 9.12.2010, sp.zn. 22 Cdo 4019/2010 ze dne 14.12.2010, sp.zn. 26 Cdo 5035/2008 ze dne 16.12.2010, sp.zn. 30 Cdo 3614/2009 ze dne 21.12.2010, sp.zn. 22 Cdo 4532/2010 ze dne 3.2.2011, sp.zn. 23 Cdo 749/2009 ze dne 28.2.2011, sp.zn. 33 Cdo 5251/2009 ze dne 28.4.2011, sp.zn. 25 Cdo 4841/2009 ze dne 18.8.2011

- Rozhodnutí Ústavního soudu: sp.zn. I. ÚS 2121/07 ze dne
2.11.2010, sp.zn. IV. ÚS 3695/10 ze dne 1.8.2011

Contact – email

ingrid.kovarovakochova@osoud.olc.jusitce.cz